

It is emphasized that each of the associations mainly with certain sectors of public life, which, unlike political parties or trade unions, are not limited to political activities or protection of socio-economic rights of workers. Their activity also extends to humanitarian, informational, environmental, security and other areas of social and political life of Ukraine.

Conclusions. *The conclusion of the feasibility of assigning local authorities to the subjects of public control over state power, as they are part of the public authorities and in this respect are themselves subject to public scrutiny.*

Keywords: social control, public authorities, public control subjects, associations.

Надійшла до редколегії 20.05.2015 р.

Денис Анатолійович Шигаль,
канд. юрид. наук,
доцент кафедри історії держави
і права України і зарубіжних країн
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

УДК 340.15:340.11

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ РОЗРОБКИ ПОРІВНЯЛЬНОГО ІСТОРИКО-ПРАВОВОГО МЕТОДУ

У статті розглядаються основні зауваження і заперечення, що виникають у науковому середовищі з приводу розробки історико-правового компаративного методу. Досліджуються теоретико-методологічні засади виокремлення цього засобу спеціально-наукового пізнання. Аналізуються ефективність та гносеологічне значення порівняльного історико-правового методу. Робляться висновки про місце порівняльного історико-правового методу у спеціально-науковій методології.

Ключові слова: порівняльний історико-правовий метод, ефективність методу, історичне, правове, гносеологічне значення, історико-правове пізнання.

Методологія історико-правової науки пов'язана насамперед з обґрунтуванням засобів і способів наукового пізнання державно-правових явищ минулого і сучасного, а якщо казати більш широко, то й з пізнанням об'єктивної соціальної дійсності взагалі, у тому числі й сучасної. За своїм змістом методологія науки історії держави і права є переважно системою певних світоглядних теоретичних положень, законів, понять тощо, які використовуються вченими

як пізнавальні принципи, ідеї у науково-дослідницькій роботі, й виражається у сукупності методів, з якими має справу дослідник. Останнім часом все актуальнішим у дослідників історико-правової проблематики стає порівняльний метод, зокрема, така його модифікація як порівняльний історико-правовий. Незважаючи на те, що кількість порівняльних досліджень у цій галузі правової науки кількісно зростає, якісний їх рівень не завжди є задовільним.

Для того, щоб пояснити цю невідповідність й зрозуміти складність проблем, з якими зіштовхується чи не кожний учений-компаративіст, варто навести характеристику стану порівняльних досліджень, надану професором Майдом з Пуерто-Ріко ще у 1970 р. Так, він писав: «Чотири характерні риси мені здаються найбільш важливими серед негативних аспектів сучасного порівняльного права: 1) розповсюджене вживання науково хибних і неточних концепцій; 2) віра у доктрини, що не мають практичної цінності на науково-дослідному рівні; 3) звідси випливає... зацікавленість проблемами, що не мають сучасного інтересу; 4) внаслідок відсутності наукової методології порівняльне право (за деякими винятками) характеризується описовістю з у край догматичною та історичною орієнтацією, акцент робиться більше на питання «що», ніж на питання «як», й ще менше на питання «чому»; спостерігається тенденція до аналізу без синтезу, до дихотомії скоріше, ніж до інтегрального порівняння» [26, с. 67-68].

З огляду на зазначене, метою цієї статті є аналіз теоретико-методологічних підвалин порівняльного історико-правового методу як нового засобу спеціально-наукового пізнання. Наукова новизна статті полягає у тому, що вперше робиться спроба виявити доцільність виокремлення порівняльного історико-правового методу у формі постановки найбільш розповсюджених запитань з цього приводу й надання розгорнутих відповідей на них. Цією публікацією ми прагнемо продовжити дослідницьку роботу щодо остаточного оформлення у методології науки історії держави і права власного компаративного методу, а також привернути увагу наукової спільноти до найбільш актуальних методологічних проблем історико-правової спрямованості.

Характерно, що методологічні питання як загальної, так і правової науки свого часу перебували у колі уваги таких видатних зарубіжних і вітчизняних учених, як І. Д. Андрєєв [1], Ю. Я. Баскін [2], О. Л. Бигич [3], М. А. Дамірлі [6], В. В. Іванов [7], І. Д. Ковальченко [8], В. Ф. Коломийцев [9], Д. В. Лук'янов [16], Л. А. Луць [10], Дж. Майда [25], Б. Г. Могильницький [12], Н. М. Оніщенко [14], Н. М. Пархоменко [15], О. В. Петришин [16], С. П. Погребняк [16], В. І. Синайський [19], В. М. Сирих [22], О. Ф. Скакун [20], А. О. Тілє [23], Д. І. Фельдман [2] та ін. На жаль, слід констатувати, що незважаючи на значну кількість наукових робіт у цій сфері, зацікавленість наукового товариства методологією науки історії держави і права досі незаслужено залишається досить низькою. Пояснити це можна, зокрема, тим, що історико-правова наука знаходиться на перетині предмет-

них сфер історичної і правової галузей наукового пізнання, у зв'язку з чим до неї традиційним є насторожене й нерідко упереджене ставлення. Історики відносять державу і право як феномени до другорядних проблем у контексті загальноісторичного процесу, а правознавці здебільшого сконцентровані на сучасності, вважаючи питання історії держави і права менш актуальними для сьогодення. У результаті історико-правова наука подібна до футбольного м'яча, який кожна команда намагається витіснити зі своєї половини грального поля. Ми переконані, що зневажливе ставлення до історико-правового пізнання давно вже не відповідає сучасним тенденціям загальносвітового наукового розвитку. Саме тому спробуємо у цій статті дати відповідь на найбільш поширені запитання і заперечення, що виникають з приводу твердження про те, що наука історії держави і права повинна мати власну добре розроблену методологію й зокрема свій компаративний метод.

1. Навіщо потрібно розробляти ще один спеціально-науковий метод – порівняльний історико-правовий, адже у науці вже розроблені й досить успішно застосовуються порівняльно-історичний і порівняльно-правовий методи, які цілком здатні вирішити ті завдання, що стоять перед дослідником історико-правової проблематики?

Відповідь на це питання лежить передусім у площині ефективності застосовуваних методів, критеріями якої є швидкість досягнення поставленої мети, простота у застосуванні того або іншого засобу наукового пізнання, універсальність методики дослідження, зручність використовуваних технічних прийомів тощо. У цьому контексті цілком очевидним є те, що один метод, у даному разі порівняльний історико-правовий, який поєднує три наукові підходи – порівняльний, історичний і правовий, буде більш ефективним за вказаними вище критеріями, ніж два окремих методи – порівняльно-історичний і порівняльно-правовий. І ця ефективність носитиме не якийсь абстрактний характер, а буде чітко проявлятися у єдиній методиці й техніці дослідження.

З приводу вказаного виникає наступне закономірне питання: чи є достатньою підставою для розробки нового методу просте підвищення ефективності наукової роботи компаративіста, який займається проблематикою з історії держави і права? Іншими словами, чи варто методології науки взагалі концентруватися на проблемах ефективності застосовуваних методів?

Упевнені, що відповідь на ці питання повинна бути виключно позитивною. По-перше, позаяк розробити якісно новий метод на сучасному етапі загальнонаукового розвитку неможливо в принципі, оскільки так чи інакше він буде спиратися на ті наукові підходи, які давно вже відомі й застосовуються у інших методах. А по-друге, підвищення ефективності було й до сих пір залишається основою науково-технічного прогресу. Якщо ми заперечуємо критерії ефективності в методології науки, то так само повинні й визнати недоцільність розвитку технічних засобів пересування людини, поліпшення технології виготовлення товарів промислового і побутового

призначення, вдосконалення телефонного зв'язку тощо. Дійсно, якщо ефективність науки і техніки не є достатньою підставою для зосередження зусиль у цьому напрямку, то й поява мобільного телефону також є зайвою – телеграф і поштові голуби цілком здатні виконати одну й ту ж саму задачу забезпечення спілкування людей на відстані.

Далі, заперечення можливості розробки нових спеціально-наукових методів лише на тій підставі, що вони поєднуюватимуть відомі наукові підходи, які є основою теорії вже устояних і розповсюджених методів, взагалі може призвести до абсурдної ситуації. Коли, наприклад, таке ж заперечення буде звертатися як проти порівняльно-історичного, так і порівняльно-правового засобу наукового пізнання. При цьому і підстава буде аналогічною: навіть потрібне існування окремого порівняльно-правового методу, якщо у науці вже існують як загальнонауковий порівняльний метод, так і досить добре розроблені способи й прийоми тлумачення права, які, власне, і становлять сутність «правового» підходу? Адже можна піти ще далі, заперечуючи доцільність існування й самого порівняльного методу, аргументуючи це тим, що у процесі компаративного дослідження цілком вистачить простого порівняння як звичайної логічної операції.

2. Яке пізнавальне значення нового порівняльного історико-правового методу, або які нові знання можна отримати з його допомогою в ході проведення дослідження з історико-правової тематики?

Гносеологічне значення порівняльного історико-правового методу полягає передусім у забезпеченні цілісності та безперервності історико-правового пізнання, що здійснюється у компаративному напрямку. Застосування цього методу дозволяє, не розриваючи на окремі змістовні блоки саме дослідження, починати та продовжувати його як з аналізу «історичного», так й з вивчення «правового». При цьому слід зауважити, це не означатиме, що якась з цих двох категорій, хоча й тимчасово, нехтуватиметься дослідником – незважаючи на можливу вимушену пріоритетність однієї з них під час компаративного аналізу, обидві категорії – і «історичне», і «правове» завжди йдуть поруч, утворюючи єдине ціле – «історико-правове». Штучно розривати історико-правове пізнання, намагатися відділити «історичне» від «правового» значить не тільки грубо порушити методологічні вимоги проведення порівняльного дослідження з історії держави і права, але й відмовити історико-правовій науці у власному предметі пізнання.

Щодо такої аргументації скептики можуть зауважити, що тієї ж самої гносеологічної мети можна було б досягти, як і раніше, традиційним використанням пари методів – порівняльно-історичного і порівняльно-правового, а точніше їх по черговим застосуванням під час компаративного дослідження з історико-правової проблематики. Не думаємо, що з цим твердженням можна погодитися, і от чому. Перш за все, зазначена черговість у застосуванні названих методів ніяким чином не передбачена у їхніх теорії,

методиці і техніці, тож вирішення цього надзвичайно складного питання – у якій послідовності і яким чином порівнювати спочатку «історичне», а потім «правове», і навпаки (очевидно, що під час порівняльного дослідження при такому дихотомічному підході доводиться неодноразово чергувати «історичне» і «правове») – по суті віддається на відкуп самому досліднику без забезпечення останнього хоча б якими-небудь методологічними орієнтирами. Слід пам'ятати й про те, що «хибним є... розповсюдження сфери дії методу за межі предмета, закономірності якого відображені у теоретичній системі, що лежить в основі даного методу» [8, с. 41].

По-друге, відокремлення «історичного» від «правового» під час практичного здійснення компаративного аналізу з історико-правової тематики є досить нетривіальною задачею, як би протилежне і не здавалося при теоретичних міркуваннях з цього приводу – ті вчені, які займалися порівняльними дослідженнями у сфері історії держави і права, з легкістю це підтверджують. А тому на практиці ми майже не зустрінемо у дослідженнях з історії держави і права, де використовувався порівняльний метод, такої чіткої сепарації «історичного» від «правового», що прямо повинна впливати з вказаної вище почерговості використання порівняльно-історичного і порівняльно-правового методів. Натомість у більшості компаративних історико-правових досліджень при найближчому розгляді ми зможемо виявити вже обговорювану єдність цих двох категорій.

Але ж цілісність історико-правового пізнання прямо суперечить процедурі довільного чергування порівняльно-історичного та порівняльно-правового методів! Таким чином, виходить, що в кожному подібному випадку дослідник інтуїтивно застосовував інший компаративний метод, ніж вище названі!? І цей «інший метод» був прямо обумовлений цілісністю історико-правового пізнання!?

Дійсно, можна констатувати той факт, що у компаративних наукових роботах з питань історії держави і права у переважній більшості випадків насправді використовується порівняльний історико-правовий метод, а вже *post factum* у методологічному обґрунтуванні цього дослідження за усталеною вже традицією вказується про застосування порівняльно-історичного і порівняльно-правового методів. Але таке некритичне слідування традиціям унеможливорює подальший науковий розвиток і до того ж не завжди доцільне. З цього приводу влучним є твердження М. Шелера про те, що усілякий справжній людський розвиток засновується, по суті, на постійно зростаючому витисненні традиції. До того ж «сліпе» інтуїтивне використання у компаративних роботах порівняльного історико-правового методу без розуміння його теорії та за відсутності добре розроблених методики і техніки аналізу гарантовано позбавляє дослідника можливості вичерпного використання гносеологічного потенціалу цього засобу пізнання й може значно спотворити отримані в ході порівняльного аналізу результати.

Що ж стосується конкретних проявів гносеологічного потенціалу порівняльного історико-правового методу, то загалом новий засіб наукового пізнання дозволяє:

- а) підсилювати наукову новизну історико-правових досліджень, роблячи теми наукових робіт більш цікавими і актуальними;
- б) відкривати нові закономірності державно-правового розвитку;
- в) проводити цілеспрямовані аналогії та отримувати з їх допомогою нові знання з високим ступенем вірогідності;
- г) здійснювати типологізації й класифікації державно-правових явищ з використанням нових критеріїв і підходів;
- д) будувати реалістичні моделі розвитку державно-правових явищ і процесів у сучасності;
- е) робити ґрунтовні прогнози генезису і трансформації держави і права як у загальносвітовому масштабі, так й у контексті окремих країн;
- ж) розробляти на підставі висновків з історико-правових порівнянь нові загальнотеоретичні поняття, категорії, концепції і теорії тощо.

3. Розробка порівняльного історико-правового методу не потрібна, оскільки внесе зайву плутанину у спеціально-наукову методологію.

Наявність такого твердження досить симптоматична і свідчить про неповне розуміння прибічниками методологічної ортодоксії всього кола проблем і складнощів стосовно наукового методу. Характерним є й те, що ортодокси методологічної усталеності, висловлюючи дане заперечення, по суті, видають своє приховане зневажливе ставлення до проблем методології, вважаючи сукупність уже сформованих спеціально-наукових методів лише переліком інструментів для досягнення тієї або іншої мети, у яких досить легко заплутатися. Звичайно, що додавання ще одного інструменту у такому випадку призведе до ще більшого погіршення ситуації вибору.

Однак, незважаючи на те, що метод може і покликаний вирішувати суто інструментальні задачі, зводити його виключно до ролі інструменту є помилковим, оскільки для того, щоб метод виконував свою таку функцію, він повинен мати добре розроблену теорію і методіку свого застосування. Тобто ті спеціально-наукові методи, які вже існують, не є універсальними інструментами і мають добре розроблене теоретичне підґрунтя, що дозволяє застосовувати їх виключно для досягнення тієї мети, яка обумовлена їхньою внутрішньою структурою. Якщо виходити з такого принципово суворого ставлення до сукупності вже оформлених засобів спеціально-наукового пізнання, стає очевидним, що розробка нового методу, яка здійснюється за всіма правилами науки, навпаки усуває зайву плутанину у науковій методології. Наприклад, введення у науковий обіг порівняльного історико-правового методу допомагає вирішити декілька важливих методологічних завдань. По-перше, поява історико-правового компаративного методу дозволяє «розвантажити» метод порівняльно-правовий, який відтепер можна буде сконцентрувати на вирішенні актуальних порівняльно-правових проблем сучасності, без сумнівних у багатьох випадках спроб залучення цього засобу пізнання до

вивчення «історичного». А по-друге, розробка порівняльного історико-правового методу сприятиме завершенню процесу оформлення історії держави і права як самостійної галузі правової науки. Таким чином, розробка компаративного історико-правового методу навпаки здатна привнести значну упорядкованість у спеціально-наукову (правову) методологію.

4. Наука історії держави і права має досить специфічну сферу предметного пізнання – історико-правову. Чи варто заради її дослідження окремо розробляти історико-правовий компаративний метод?

Дійсно, історико-правове пізнання є досить специфічним, оскільки, як про те зазначає М. А. Дамірлі, спрямоване на вивчення права (від себе додамо, що й держави також) у його історії. До речі, ця ж специфіка обумовлює й інтегративний характер самої науки історії держави і права, яка «хоча й виникла у результаті взаємодії та зближення правознавства й історичної науки на рівні об'єкта (предмета) і методу, тим не менш... є у певній мірі автономною суміжною дисципліною». Право – явище, що існує у часі. «Категорія часу в історико-правовому пізнанні транслюється у проблеми різного роду. Темпоральна (від слова «tempus» – час) характеристика історико-правового пізнання виразно проявляється, зокрема, у таких питаннях, як встановлення початкової і кінцевої меж історіографічних досліджень, співвідношення історії та сучасності, розробка періодизації історико-правового процесу, проблеми наступності й розриву в еволюції права у часі та ін.» [6, с. 10-11].

Однак специфічність історико-правового пізнання, що обумовлена категоріями предмету, методу і часу, не означає автоматично його вузькості та другорядності. Так, у рамках предмета історико-правового пізнання вивчаються загальні, когерентні та власні закономірності виникнення й розвитку держави і права як відносно самостійних компонентів соціального буття. Предмет історико-правового пізнання містить у собі як конкретне, індивідуальне, унікальне, так і загальне, повторюване й неповторюване, як динамічне, так і статичне. Крім того, історико-правове пізнання не обмежується лише минулим об'єкта, але й охоплює всі елементи єдиного історичного процесу за схемою «минуле – сучасне – майбутнє» [6, с. 214-215]. Багатоаспектність історико-правового пізнання проявляється й у його функціях, зокрема, пізнавальній, функції історико-правового досвіду, аксіологічній, соціально-правової пам'яті, виховній, прогностичній тощо. Отже, розробка порівняльного історико-правового методу, з одного боку, сприятиме розкриттю специфіки історико-правового пізнання, а з іншого, – надасть нові методологічні можливості у сфері дослідження багатьох аспектів предметної сфери науки історії держави і права.

5. Розробка порівняльного історико-правового методу є зайвою працею, оскільки його значення у методології науки історії держави і права буде незначним, а сам він займе другорядне положення серед інших засобів спеціально-наукового пізнання.

Такі міркування також є досить поширеними серед скептиків подальшого розвитку методології історико-правової науки, й так само, як і попередні, по

суті є переконанням, що значно обмежує творчі можливості вченого, який насмілився взятися за непросту справу розробки нового методу. Справді, чи можна достовірно визначити ступінь важливості того або іншого засобу наукового пізнання? А як об'єктивно з'ясувати місце конкретного методу серед усього методологічного інструментарію? Адже «у живому процесі пізнання і філософські, і логічні, і приватні методи дослідження як би синтезовані у один метод, що тісно пов'язаний зі змістом думки, пристосований до специфіки об'єкта. Вони не виступають у даному разі у своїй абстрактній теоретичній формі, байдужі до змісту, як би усереднені, якими малює їх логіка. Реально застосовуваний у науці метод пізнання синтетичний, складний, нерідко суперечливий, але, що особливо слід підкреслити, є цілісним» [25, с. 55]. Крім того, зауважимо, з часом відбувається неминуче переосмислення існуючих методологічних парадигм, і забуті методи знову викликають зацікавленість з боку наукового товариства.

Що ж стосується порівняльного історико-правового методу, то відзначимо, що його значення у методології історико-правової науки буде вельми суттєвим. Пояснюється це тим, що цей засіб пізнання дозволяє вийти за межі пізаного і поглянути під іншим кутом зору на вже відомі факти та закономірності державно-правового розвитку. По суті, порівняння в галузі історії держави і права є одним з небагатьох методологічних засобів, спроможних покінути з тією стереотипією, що спостерігається останнім часом в історико-правовій науці. До того ж порівняльний історико-правовий метод може виступати епіцентром всієї методології дослідження, а сам компаративний аналіз – становити головну проблему наукової роботи з постановкою відповідних завдань. Порівняльний історико-правовий метод, взятий за основу у проведенні дослідження, прямо обумовлює його наукову новизну, оскільки саме в ході порівняння історико-правових об'єктів виявляються ті їхні особливості і риси, які раніше були невідомі, та відкриваються нові закономірності.

Список літератури:

1. Андреев И. Д. О методах научного познания / И. Д. Андреев. – М. : Наука, 1964. – 184 с.
2. Баскин Ю. Я. Международное право: проблемы методологии (Очерки методов исследования) / Ю. Я. Баскин, Д. И. Фельдман. – М. : Междунар. отнош., 1971. – 176 с.
3. Бигич О. Л. Місце порівняльного методу в правовій методології / О. Л. Бигич // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Вип. 13. – К., 2002. – С. 448–455.
4. Бойко І. С. Порівняльне правознавство: навч. посіб. – 2-ге вид., випр. та допов. / І. С. Бойко, Б. В. Бабін. – Одеса : Фенікс, 2011. – 152 с.
5. Быковский С. Н. Методика исторического исследования / С. Н. Быковский. – Л. : ГАИМК, 1931. – 204 с.
6. Дамирли М. А. Специфика историко-правового познания и новый облик историко-правовой науки / М. А. Дамирли // Актуальні проблеми політики. – Вип. 16. – О. : Юрид. літ., 2003. – С. 416–424.
7. Иванов В. В. Методология исторической науки / В. В. Иванов – М. : Высшая школа, 1985. – 168 с.

8. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования / И. Д. Ковальченко. – 2-е изд., доп. – М. : Наука, 2003. – 486 с.: ил.
9. Коломийцев В. Ф. Методология истории (От источника к исследованию) / В. Ф. Коломийцев. – М. : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2001. – 191 с.
10. Луць Л. А. Теорія порівняльно-правового методу. Методи та засоби порівняльно-правового дослідження / Л. А. Луць // Держава і право. Юрид. і політ. науки. – К. : ІДП НАНУ, 2006. – Вип. 31. – С. 489–496.
11. Методология истории: учеб. пос. для студ. вузов / А. Н. Нечухрин, В. Н. Сидорцов, О. М. Шутова и др. – Минск : НТООО «ТетраСистемс», 1996. – 240 с.
12. Могильницкий Б. Г. Введение в методологию истории: учеб. пособ. [для студ. вузов, обучающихся по спец. «История»] / Б. Г. Могильницкий. – М. : Высш. шк., 1989. – 175 с.
13. Нурматов М. Х. Методы и формы научного познания (Материал к лекции с методическими советами) / М. Х. Нурматов. – Ташкент : «УКИТУВЧИ», 1971. – 39 с.
14. Оніщенко Н. М. До питання про поняття «порівняльного права державознавства» (деякі підходи до аналізу та вивчення) / Н. М. Оніщенко // Часопис Київ. ун-ту права. – 2009. – №1. – С. 11–15.
15. Пархоменко Н. М. До визначення методів дослідження джерел права / Н. М. Пархоменко // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 33. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – С. 10–17.
16. Порівняльне правознавство: підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2011. – 272 с.
17. Рысина Е. П. Специально-исторические методы исследования правовой политики / Е. П. Рысина // История государства и права. – 2010. – №12. – С. 7–9.
18. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности): учебник / А. Х. Саидов; под ред. В. А. Туманова. – М. : Юристъ, 2000. – 448 с.
19. Синайский В. И. Техника юридической методологии в связи с общим учением о методологии / В. И. Синайский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.russkije.lv/ru/pub/read/tehnika-yuridicheskoi-metodologii/>.
20. Скакун О. Ф. Принцип единства логического и исторического методов в сравнительном правоведении: открытая лекция / О. Ф. Скакун. – К. ; Симферополь : Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины; Изд-во «Логос», 2007. – Серия науч.-метод. изд. «Академия сравнительного правоведения». – Вып. 5. – 31 с.
21. Степин В. С. Методы научного познания / В. С. Степин, А. Н. Елсуков. – Минск : «Вышэйшая школа», 1974. – 152 с.
22. Сырых В. М. Метод правовой науки: (Основные элементы, структура) / В. М. Сырых. – М. : Юрид. лит., 1980. – 176 с.
23. Тилле А. А. Социалистическое сравнительное правоведение / А. А. Тилле. – М. : Юрид. лит., 1975. – 208 с.
24. Тихомиров Ю. А. Курс сравнительного правоведения / Ю. А. Тихомиров. – М. : Норма, 1996. – 432 с.
25. Уваров А. И. Структура теории в исторической науке / А. И. Уваров // Методологические и историографические вопросы исторической науки : сб. ст. / отв. ред. А. И. Данилов. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 1965. – Вып. 3. – С. 35–65.
26. Mayda J. Quelques réflexions critiques sur le droit comparé contemporain / J. Mayda // RIDC. – 1970. – №1. – P. 57–82.

Шигаль Д. А. Теоретико-методологічне обґрунтування розробки порівняльного історико-правового методу.

В статті розглядаються основні зауваження та заперечення, що виникають в науковій середі по приводу розробки історико-правового компаративного методу. Досліджуються теорети-

ко-методологические основы выделения этого средства специально-научного познания. Анализируются эффективность и гносеологическое значение сравнительного историко-правового метода. Делаются выводы о месте сравнительного историко-правового метода в специально-научной методологии.

Ключевые слова: сравнительный историко-правовой метод, эффективность метода, историческое, правовое, гносеологическое значение, историко-правовое познание.

Shygal D. A. Theoretical and methodological basis of the comparative historical and legal method development.

Problem setting. *Development of any scientific method is always both a question of its structural and functional characteristics and place in the system of scientific methods, and a comment as for practicability of such methodological work. This paper attempts to give a detailed response to the major comments and objections arising in respect of the separation as an independent means of special and scientific knowledge of comparative historical and legal method.*

Recent research and publications analysis. *Analyzing research and publications within the theme of the scientific article, it should be noted that attention to methodological issues of both general and legal science at the time was paid by such prominent foreign and domestic scholars as I. D. Andreev, Yu. Ya. Baskin, O. L. Bygych, M. A. Damirli, V. V. Ivanov, I. D. Koval'chenko, V. F. Kolomyitsev, D. V. Lukyanov, L. A. Luts, J. Maida, B. G. Mogilnytsky, N. M. Onishchenko, N. M. Parkhomenko, O. V. Petryshyn, S. P. Pogrebnyak, V. I. Synaisky, V. M. Syryh, O. F. Skakun, A. O. Tille, D. I. Feldman and others. It should be noted that, despite a large number of scientific papers in this field, the interest of research partnership in the methodology of history of state and law science still unfairly remains very low.*

Paper objective. *The purpose of this scientific paper is theoretical and methodological rationale for the need of separation and development of comparative historical and legal method in the form of answers to more common questions and objections that arise in scientific partnership in this regard.*

Paper main body. *Development of comparative historical and legal means of knowledge is quite justified because it meets the requirements of the scientific method efficiency, which criteria are the speed for achieving this goal, ease of use of one or another way of scientific knowledge, universality of research methods, convenience of techniques that are used and so on. Combining the three research approaches – comparative, historical and legal, comparative historical and legal method is more effective than two separate methods - comparative and historical, and comparative and legal. Epistemological potential of comparative historical and legal method is quite great, and is to ensure the integrity and continuity of the historical and legal knowledge that is carried out in comparative way. Application of this method allows you without breaking the research itself into separate semantic blocks to start and continue it both from the analysis of the “historical” and learning of the “legal”.*

Conclusions. *Value of the comparative historical and legal method in the methodology of historical and legal science will be very significant. This can be explained by the fact that this means of knowledge allows to go beyond the known and look from a different angle on already known facts and regularities of the state and legal development. In fact, a comparison in the field of the history of state and law is one of the few methodological tools capable to do away with the stereotype which has been formed in the historical and legal science recently. In addition, comparative historical and legal method can serve as the epicenter of all the research methodology, but the comparative analysis can be the main problem of scientific work with the production of relevant tasks. Comparative historical and legal method as a basis of a study directly causes its scientific novelty, because in the course of comparison of historical and legal objects those of their characteristics and features that were previously unknown are revealed, and new laws are opened.*

Key words: comparative historical and legal method, the effectiveness of the method, historical, legal, epistemological significance, historical and legal knowledge.

Надійшла до редколегії 06.03.2015 р.